

KOSOVO

Ustavom je predviđena sloboda veroispovesti, a drugi zakoni i propisi generalno doprinose slobodi ispovedanja vere.

Vlada je generalno poštovala verske slobode u praksi. Nije bilo promene statusa poštovanja verske slobode od strane Vlade tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem.

Društveno nasilje je delimično opalo, ali tenzije između zajednice i dalje su velike, pogotovu posle državne deklaracije nezavisnosti u februaru 2008.g. Iako je izgledalo da je društvena diskriminacija i nasilje generalno etnički motivisana, tesna veza između etničke i verske pripadnosti otežala je mogućnost određivanja da li su događaji bili motivisani etničkim ili verskim animozitetom.

Vlada SAD vodila je razgovore o verskoj slobodi sa vladinim i verskim predstavnicima, što je bio deo njene opšte politike unapređenja ljudskih prava. Vlada SAD je intervenisala u specifičnim slučajevima kako bi obezbedila zaštitu bogoslužbenih i drugih crkvenih objekata u posedu Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SOC).

Odeljak I. Verska demografija

Zemlja ima površinu od 10906,43 kvadratnih kilometara i dva miliona stanovnika, iako je poslednji verodostojan popis stanovništva obavljen osamdesetih godina dvadesetog veka. Islam je predominantna veroispovest koju ispoveda uglavnom većinska populacija etničkih Albanaca; zajednice Bošnjaka, Goranaca i Turaka; kao i neki pripadnici zajednice Roma/Aškalijski/Egipćana. Međutim, veroispovest nije značajan faktor javnog života. Verska retorika uglavnom je bila odsutna iz javnog diskursa u muslimanskim zajednicama, posećenost džamija je bila mala, a javnog izlaganja konzervativnog muslimanskog odevanja i kulture bilo je minimalno. Populacija etničkih Srba u zemlji, za koju se procenjuje se da broji od 100000 do 120000 pripadnika, uglavnom su pravoslavni Srbi. Grupe koje sačinjavaju manje od 5% populacije, obuhvataju rimokatolike i protestante. Katoličke zajednice koncentrisane su oko katoličkih crkava u Prizrenu, Klini i Đakovici. Protestanti u većini gradova imaju male zajednice uglavnom koncentrisane u Prištini.

Odeljak II. Status poštovanja verske slobode od strane vlasti

Pravni/politički okvir

Ustav predviđa slobodu veroispovesti, a drugi zakoni i propisi generalno doprinose slobodnom ispovedanju vere.

Zakon afirmiše pravo na slobodu izražavanja, savesti i veroispovesti svim stanovnicima bez obzira na njihova verska ubeđenja. To predviđa odvajanje verskih zajednica od javnih institucija

i podjednaka prava i obaveze svih verskih zajednica, čime je utvrđen uslov nepostojanja zvanične religije. Zakonom su takođe definisani jedinstveni pravni propisi koji obezbeđuju podjednaka prava i obaveze svih verskih zajednica i zabranjena diskriminaciju na osnovu verske i etničke pripadnosti.

Vlada kao zvanične praznike priznaje neke ali ne sve pravoslavne, muslimanske i katoličke svete dane, kao što su Kurban-bajram, početak Ramazana, Ramazanski bajram, Vaskrs, pravoslavni Vaskršnji ponedeljak i pravoslavni i katolički Božić.

Ne postoje propisi o obaveznoj registraciji verskih grupa; međutim, kako bi obavile kupovinu imovine ili primile novčana sredstva od međunarodnih organizacija, verske grupe moraju da se registruju kod Ministarstva za javne službe kao nevladine organizacije (NGOs).

Zakon i propisi predviđaju odvajanje verske i državne sfere i zabranjuju javnim obrazovnim institucijama da pružaju versko obrazovanje ili druge aktivnosti kojima se promovise pojedina veroispovest.

Ograničenja verske slobode

Vlada je u praksi generalno poštovala versku slobodu. Nije bilo promene statusa poštovanja verske slobode od strane Vlade tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem.

Verski lideri su protestovali zbog toga što nemaju poseban status koji se razlikuje od onoga koga imaju NGOs. Islamski lideri su protestovali zbog toga što njihova veroispovest nema pravni status. Protestantski lideri takođe su naglasili ovaj problem, upozoravajući da je protestantska crkva primorana da koristi svoj identifikacioni poreski broj kao jedini dokaz svog pravnog statusa. Protestanti su protestovali da bez formalne i pravne registracije zajednica nije mogla da reši mnoge druge probleme sa kojima se susrela u pogledu registracije zemljišta i pribavljanja građevinskih dozvola.

Protestanti su potvrdili institucionalnu diskriminaciju od strane centralnih i opštinskih vlasti. Na primer, oni su se žalili da im nije dozvoljeno da registruju imovinu u ime svojih crkava ili osnuju protestantsko groblje, što je često rezultovalo time da su protestantski vernici sahranjivani na muslimanskim grobljima, pri čemu su u mnogim slučajevima muslimanski klirici vršili sahranu za protestante. Protestanti su tvrdili da je to bilo kršenje njihovog prava da budu sahranjivani među pripadnicima svoje veroispovesti i da su im nametnute druge verske tradicije. Protestanti su takođe saopštili da je nepostojanje poreske olakšice za uvoz robe iz dobrotvornih donacija omelo njihovo angažovanje.

Muslimanski lideri protestovali su zbog nedovoljne pažnje o verskim pitanjima i aktivnostima državnog elektronskog medija Radio-televizije Kosovo (RTK). Protestanti su tvrdili da je RTK odbila da izveštava o protestantskoj veroispovesti.

Ministarstvo obrazovanja zabranilo je nošenje marama, pogotovu u školama sa obavezanim uniformama, uprkos mišljenju koje je dao ombudsman 2004.g. da to pravilo treba da bude primenjeno samo na nastavnike i školske zvaničnike, ne na učenike. Dana 12.decembra,

2008.g., dnevne novine su izvestile da je jedna nastavnica u opštini Klina suspendovana sa posla zbog nošenja marame na radnom mestu. Direktor škole i drugi opštinski zvaničnici naveli su da se radi o kršenju pravila o nošenju marama koje važi za nastavnike. Prema kancelariji ombudsmana, Ministarstvo obrazovanja se složilo, nastavnica je navodno odlučila da se ne vrati na posao ukoliko ne može da nosi maramu. Ombudsman je takođe izvestio da je u sličnom slučaju iz prošlog izveštajnog perioda, pogođena nastavnica kasnije izabrala da napusti posao. U još jednom slučaju iz septembra 2008.g., ombudsmanova kancelarija za verska pitanja u Gnjilanu izvestila je da je žena navodno odbijena za posao učiteljice zbog toga što je nosila maramu.

I kancelarija ombudsmana i Islamska zajednica Kosova (KIC) žalile su se na to da učenice muslimanke i dalje bivaju isterivane iz državnih škola zbog nošenja marama. Ombudsman je izvestio da je slučaj iz septembra 2008. rešen u korist učenice, kojoj je na kraju dozvoljeno da se vrati u školu – sa maramom – u martu 2009.g.

Protestanti su izvestili o tome da im se u opštini Dečani, navodeći negativne reakcije lokalnog stanovništva, i dalje osporava dozvola za gradnju crkvenog objekta na privatnom zemljištu koje su kupili. Pravni predmet o građevinskoj dozvoli u Dečanima ostao je pred Vrhovnim sudom do kraja perioda obuhvaćenog ovim izveštajem. Protestanti su takođe izvestili o drugim tekućim slučajevima u kojima se njihovim kongregacijama konstantno osporavaju dozvole za gradnju novih crkvenih zgrada na zemljištu koje je u posedu crkve.

O verskim zatvorenicima ili pritvorenika u zemlji nije bilo izveštaja.

Prisilno versko preobraćanje

Nije bilo izveštaja o prisilnom verskom preobraćanju, uključujući manji broj američkih državljana koji su otežani ili bespravno udaljeni iz Sjedinjenih Država ili kojima nije bilo dozvoljeno da se vrate u Sjedinjene Države.

Poboljšanja i pozitivni pomaci u poštovanju verske slobode

Multietnička Komisija za implementaciju rekonstrukcije (RIC) nastavila je svoj rad u maju 2009.godine na popravci crkvenih objekata oštećenih u neredima 2004.g. SPC je rešila unutrašnja politička pitanja i složila se da nastavi sa participacijom u RIC. Svi koji imaju udela u RIC, uključujući i Vladu, složili su se o novoj tenderskoj proceduri.

Sveštenici, monasi i laici SPC zauzeli su nekoliko objekata renoviranih od strane RIC tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem.

Odeljak III. Status poštovanja verske slobode od strane društva

Društveno nasilje neznatno je opalo, ali tenzije između zajednica i dalje su velike. Društvena diskriminacija i nasilje generalno izgledaju etnički motivisani, ali tesna veza između etničke i verske pripadnosti otežavaju utvrđivanje da li su događaji motivisani etničkim ili verskim animozitetom. Iako se većina kosovskih Albanaca izjašnjava kao muslimani, određenje ima više

kulturalnu nego versku konotaciju. Kosovski Srbi identifikuju sebe sa SPC, što definiše ne samo njihove verske već takođe i kulturalne i istorijske perspektive.

Prijavljeni su napadi usmereni protiv srpske pravoslavne zajednice i imovine, uključujući pretnje, krađe i vandalizme. Bilo je prijavljenih incidenta kamenovanja i drugih napada na sveštenstvo SPC koji su putovali van svojih manastira. Pored toga, autobusi sa hodočasnici iz Srbije koji su išli radi prisustvovanja bogoslužnjima u manastiru Dečani često su kamenovani, obično od dece. U zapadnim opštinama Peć, Dečani, Đakovica, Istok, Klina i Srbice, kao i južnoj Mitrovici (oblasti koje obuhvataju manastire Pećka patrijaršije, Dečani, Gorioc, Budisavci i Devič), sveštenstvo je zahtevalo i dobilo pratnju od strane NATO međunarodnih mirovnih snaga (KFOR). Sveštenstvo je tvrdilo da ne može da posećuje članove crkve na zapadu (gde se nalazi većina važnih svetih mesta SPC) bez pratnje, a članovi crkve su navodili pretnje njihovoj sigurnosti kao smetnje mogućnosti posećivanja svetih mesta. Monasi i monahinje u nekim manastirima navodno nisu koristili manastirsko imanje, najčešće zemlju van manastirskih zidina, usled zabrinutosti za ličnu sigurnost.

U junu 2009.g. gradonačelnik i drugi zvaničnici Kline osudili su sknavljenje groblja u srpskom selu Vidanje, gde su vandali uništili deset nadgrobnih spomenika. Nekoliko NGOs, uključujući Savet za odbranu sloboda i ljudskih prava Kosova, takođe je osudilo sknavljenje. Opštinske vlasti platile su popravku i restauraciju groblja.

Iako su protestanti prethodno izvestili o minimalnom popravljaju njihove opšte situacije, prijavili su povećano nasilje i diskriminaciju tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem. Lista imena protestantskih sveštenika i misionara, uključujući strane i misionare kosovske Albance, zajedno sa prezimenima, adresama, telefonskim brojevima i imenima njihovih crkava ili organizacija, i dalje je dostupna na približno 100 internet sajtova. Informacija je prvobitno data u novembru 2007.g. na veb sajtu đakovičkog ogranka Islamske zajednice Kosova.

Pojedini protestanti potvrdili su verbalnu diskriminaciju. Iako je nekoliko protestantskih crkava provaljeno i opljačkano tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem, lideri zajednice nisu smatrali ove incidente motivisanim verskom diskriminacijom.

Incidenti su navodno bili usmereni protiv muslimanske zajednice, uključujući krađe, vandalizme i pretnje.

Katolici, pravoslavni i muslimani Albanci izvestili su da nisu imali problema sa sunarodnicima Albancima koji pripadaju različitim verskim grupama. Međutim, bilo je nekih problema među grupama muslimanskih Albanaca.

Dana 9.januara, 2009.g., grupa od devet etničkih Albanaca koji pripadaju sekti vehabija ozbiljno su pretukli muslimanskog klirika mulu Osmana Musliua dok je ulazio u džamiju u selu glogovačkom selu Zabeli i Ulet. Policija je privela devetoricu osumnjičenih i uhapsila petoricu od njih. Dana 16.januara, 2009.g., Musliu je izjavio lokalnim novinama da neće dozvoliti da vahabije preuzmu druge lokalne džamije u Glogovcu. Musliu je takođe kritikovao vođu KIC, Naima Ternavu, zbog toga što nije ustao protiv vehabija. Rekao je medijima da postoje neki vehabijski imami koji propovedaju bez prethodnog odobrenja KIC. Takođe, 6.januara, 2009.g.,

još jedne lokalne novine objavile su članak o tome da je džamija gde se napad odigrao bila zatvorena. Kancelarija Islamske zajednica Glogovca navodno je zahtevala da opštinske vlasti preduzmu akciju sprečavanja islamskih verskih aktivnosti koje se dešavaju bez odobrenja KIC, navodeći zabrinutost za bezbednost.

Početakom 2009.g. Kosovska policija (KP) usvojila je nove operativne procedure kako bi pružila bolju zaštitu srpskim mestima od verskog i kulturalnog značaja. KP je pristala da pruži povećanu zaštitu većine osetljivih srpskih pravoslavnih mesta određenih od strane zvaničnika SPC. Zvaničnici KP objavili su da u postavili 24-časovnu stražu kod crkve Svetog Nikole u Prištini. Takođe su izvestili da su patrolirali u blizini drugih srpskih mesta od kulturalnog značaja. KFOR je izvestio da je obezbeđivao manastire u Peći, Dečanima, Budisavcima, Goriocu, Deviču i manastir Sv.Arahangela.

Dana 18.septembra, 2008.g., Jeton Mulaj je optužen za ispaljivanje raketne granate na manastir Dečani 2007.godine i osuđen je na tri godine i šest meseci zatvora.

Katoličko vođstvo izvestilo je da su imali dobre odnose sa muslimanskom zajednicom ali malo bilateralnih kontakata sa vođstvom SPC. Katoličko i vođstvo SPC veruju jedni za druge da su veoma ispolitizovani. Muslimanska zajednica takođe je izvestila o dobrim odnosima sa katoličkim vođstvom, ali o ograničenoj interakciji sa pravoslavnom zajednicom.

Muslimanski, katolički i neki lokalni pravoslavni lideri pokušavali su sa podsticajima tolerancije i mira u verskoj i političkoj sferi. Međutim, međuveraska konferencija planirana za 2006.godinu, čiji je domaćin norveška Church Aid i dalje je u fazi planiranja usled protivljenja vođstva SPC da učestvuje.

Odeljak IV. Politika Vlade SAD

Vlada SAD diskutuje po pitanju verske slobode sa Vladom i verskim predstavnicima, što je deo njene politike unapređenja etničke i verske tolerancije. Mnogi visoki zvaničnici vlasti i vojske SAD kontinuirano se sastaju sa političkim i verskim liderima radi procene situacije i zalaganja za pomirenje i napredak ka tolerantnijem multietničkom društvu.

Zvaničnici SAD takođe održavaju bliske kontakte i redovno se sastaju sa verskim liderima SPC, muslimanske, katoličke i protestantske zajednice kako bi razgovarali o njihovim interesima i unapredili međuverški dijalog. Američki zvaničnici su se zalagali za dijalog između članova SPC i etničkih Albanaca članova Vlade. Vlada SAD nastavila je da pomaže Vladu i Savet Evrope u obnovi zgrada oštećenih 2004.g. u međuetničkim neredima i da interveniše kod vladinih zvaničnika u ime interesa SPC kada su prava SPC bila ugrožena ili kršena. Američke mirovne trupe u sastavu KFOR radile su na sprečavanju etničkog i verskog nasilja i obezbeđivale verske objekte.

Vlada SAD nastavila je da finansira 80 radnih mesta američkih policajaca raspoređenih u misiji vladavine zakona EU u zemlji i pružila suštinsku podršku KP, jedna i druga su radile na sprečavanju etničkog i verskog nasilja. Američke diplomate saradivale su sa američkim vojnim personalom raspoređenom u sastavu KFOR na zaštiti verskih objekata u zoni američke vojne

odgovornosti i promovisale angažovanje u rekonstrukciji oštećenih ili vandalizovanih crkava. Predstavnici američkih vlasti intervenisali su u cilju zaštite integriteta specijalno zonirane oblasti Dečana. Radovi na restauraciji nastavljeni su na sedam rekonstrukcionih projekata finansiranih subvencijom američke vlade u visini od milion dolara, kao deo nastojanja UNESCO da očuva versko i kulturno nasleđe zemlje.